

אל עין המים

ביאורי אנדרות חז"ל ע"פ סדר ה"עין יעקב" מסכת בבא מציעא

שנים אוחזין פרק ראשון

דף ה'

וההוא רענא דהוון מסרי ליה כל יומי חיותא כסחדי, יומא חד מסרו ליה בלא סחדי. לסוף אמר להו, לא היו דברים מעולם, אתו סחדי, אסחידו ביה דאכל תרתי מנייהו, אמר רב זיקא, ואם איתא לדרבי היא קמיתא, משתבע אשארא. אמר ליה אביי, ואי איתא, משתבעי?! והא גזלן הוא! וכי. ותיפוק ליה דהוי ליה רועה, ואמר רבי יהודה, סתם רועה פסול! לא קשיא, הא – דידיה, הא – דעלמא, דאי לא תיקא חבי, אגן – חיותא לרועה היכי מסרינן? והכתיב, (ויקרא יט) "ולפני עור לא תתן מכשול! אלא, חזקה אין אדם חוטא ולא לו".

דף י'

והא אמר רב, פועל יכול לחזור בו אפלו בתמי היום! אמר לו, כל כפה דלא חדר ביה – כיד בעל הבית הוא. כי חדר ביה טעמא אחרניא הוא, דכתיב, (ויקרא כה) "כי לי בני ישראל עבדים" – עבדי הם, ולא עבדים לעבדים?!

¹ "אין אדם חוטא ולא לו"

מדוע הכלל הזה מחויב?

כי החטא הוא היפך ההגיון הישר, וכמו שאמר ר"ל (במסכת סוטה דף ג.) "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות", וזאת ע"י שבכח היצר הרע ליצור לאדם דמיון שיריוח מכך, וזהו השטות, אולם החטא מצד עצמו הוא היפך דרך האדם, ולכן במקום שאין לו מזה רווח אין כל היגיון שיעשה העבירה, עד כדי שיש כאן חזקה שאין אדם חוטא ולא לו.

² ביאור הטעם ששכיר יכול לחזור בו.

כתבו התוס' שכל האיסור הוא רק באופן שמוכר עצמו לעבד עברי, שאז אינו יכול לחזור בו ואינו יוצא לחירות קודם זמנו ללא גט שחרור, אבל להשכיר עצמו לפועל ודאי מותר. וזהו עומק ביאור הסוגיא, דבאמת הוא כעבד גמור לגבי מה שידו כיד רבו, אלא שמה שהוא יכול לחזור בו כל רגע זה גופא היה כוונת התורה במה שאמרה 'עבדי הם, ולא עבדים לעבדים' והוא שונה מעבד רגיל, כי עבדות הוא מה שאינו ברשות עצמו, ואילו כאן למרות שהוא עובד למען אדם אחר, כל רגע שהוא עובד לרבו הרי הוא ברשות עצמו, ואילו כאן למרות שהוא עובד למען העבודה בכל רגע, נמצא שהוא עובד את רבו כל רגע בבחירה אישית, (כעין הענין דמומר לדבר אחד שהוא מומר לכל התורה כולה, משום שעצם זה שאני בוחר מה לקיים ומה לא, זה עצמו מגלה שאת מה שאני בחרתי לקיים הוא לא מחמת הציווי האלוקי אלא מחמת רצון אישי שלי).